

TIJORAT BANKLARINING KREDIT SIYOSATI

Mamarejabova Sevinch Nodirjon qizi

talaba, Samarqand iqtisodiyot va Servis instituti

Komilova Mukarram Qobiljonovna

assistent, Samarqand Iqtisodiyot va Servis instituti

Annotatsiya. *Maqolada bankning kredit siyosati va unga qo'yiladigan talablar, tijorat banklarining kredit siyosati mezonlari, ularning siyosatida kreditlarning daromadlilikini oshirish va tijorat banklarining risk darajasini boshqarishga qo'yiladigan talablar keltirilgan.*

Kalit so'zlar: *kredit siyosati, kredit portfeli, kredit faoliyatini maqsadi, kredit siyosatining zarurligi.*

Kreditlash bank ishining o'zagi bo'lib, uning sifatiga qarab bankning faoliyati to'g'risida xulosa chiqarishi mumkin. Bankni kredit siyosati- kreditlash jarayonida yuzaga keluvchi tavakkalchilikni boshqarishda bank rahbariyati tomonidan qabul qilinadigan choralar va uslublarni belgilovchi hamda bank rahbariyati bilan xodimlarini kreditlar portfelini samarali boshqarishga doir ko'rsatmalar bilan ta'minlovchi hujjatdir.

"Kredit siyosati" hujjati kreditlarni boshqarish jarayonini poydevorini tashkil qiladi. Tijorat banki tomonidan ishlab chiqilgan va yozma ravishda qayd etilgan "Kredit siyosati" kreditlarni oqilona boshqarishni yo'llaridan biri hisoblanadi. Ushbu hujjat bankni kreditlashtirish faoliyatining andozalari va parametrlarini belgilab beradi. Ushbu belgilangan standartlar va parapetrlarda kredit berish, qarzlarni hujjatlashtirish bo'yicha ma'suliyatli bo'lgan bank xodimlari qo'llanma sifatida foydalanishlari lozim.

Tijorat banklarini kredit siyosati kredit menejmentini samarali olib borishni asosi bo'lib, bu siyosat bank xodimlarini kredit berish, bankni kredit portfelini boshqarish bilan bog'liq, obyektiv standartlarni, mezonlarni belgilab beradi. Bankni kredit siyosati bankning hamma xodimlari-kichik xodimdan to bank boshqaruvi raisigacha bir xil bo'lishi lozim. Shuning uchun ham, kredit siyosatini oldindan belgilab olingan qoida va yechimlar to'plami deyiladi. Kredit siyosati malakali tuzilib, bank rahbaridan tortib operatorgacha barcha darajalarda me'yorida amalga oshirilsa, bu bank rahbariyatiga to'g'ri qarorlar chiqarish, ortiqcha risklardan xalos bo'lish, bank kreditlarini to'g'ri baholash imkoniyatini beradi.

Har qanday tijorat bankining kredit siyosatini asosiy maqsadi quyidagilardan iborat: kredit oqimlari hajmining o'sishini ta'minlash, riski yuqori bo'lgan operatsiyalarni odilona diversifikatsiyasini, o'rtava uzoq muddatli kredit qo'yilmalar hajmining ko'paytirilishini va ularning samaradorligini ta'minlashga yo'naltirilgan bo'ladi. Kredit siyosati bankning o'ziga xos "kredit manbai"ni yaratadi va u bank faoliyati yomonlashganda hamda kredit vakolatlari va majburiyatlari o'zgarganda bankning huquqni saqlab qolish uchun katta ahamiyat kasb etadi. Qat'iy kredit siyosati asosida berilgan bank umumiy kreditlash faoliyatining rivojlanishi va kreditlarning samaraki ishlatilishi uchun zamin yaratadi.

Kredit siyosatida bank tomonidan berilgan kreditlar toifasi va turlarini aniqlash va belgilashlari lozim. Masalan, kreditlash sohalari bo'yicha tijorat faoliyati, sanoat, qishloq xo'jaligi, kapital qo'yilganlarini moliyalashtirish va boshqa tarmoqlarga kredit berish, kredit turlari bo'yicha: "kredit liniyalarini ochib va ochmay" kreditlash yoki kreditlashning boshqa usulini qo'llashni belgilab berishi mumkin.

Kredit siyosati kreditlarning barcha toifalari bo'yicha "to'lovsizlik" tushunchasining aniq ifodalanishi, foizlarni o'stirmaslik mezonlari, shuningdek, bank boshqaruvi va Kengashini tegishli hisobotlariga nisbatan talablarni o'z ichiga olishlari lozim. Kredit siyosatiga qarzlarni qaytarishga doir izchil, bosqichma-bosqich chora-tadbirlar ko'rilishini talab qilish kerak. Rahbariyat Markaziy bank tomonidan belgilangan talablarga muvofiq kreditlarni hisobdan chiqarish tadbirlarini ishlab chiqishi lozim.

Kredit siyosatida kreditlarni tasniflash tizimi aniq ifodalanishi lozim, kredit xodimlari portfelidagi barcha ma'lum bo'lgan salbiy o'zgarishlar to'g'risida rahbariyatni xabardor qilishi lozim. Qarzdor yoki garovchining ahvoli yomonlashishini oldindan aniqlash ehtimoliy yo'qotishlarni kamaytirish uchun juda muhimdir.

Tijorat banklarini kredit siyosatida kreditlarning daromadliligini oshirish va ularning risk darajasini boshqarishni takomillashtirishga alohida e'tibor qaratiladi. Kreditlarning daromadliligini oshirishi va ularning risk darajasini boshqarishni takomillashtirishga alohida e'tibor qaratiladi. Kreditlarning daromadliligini tavsiflovchi ko'rsatkichlar va ularni prognoz darajalari kredit siyosatida aniq ko'rsatilishi kerak.

Tijorat banklari kreditlarning daromadliligini baholashda quyidagi ko'rsatkichlardan foydalaniladi:

1. Har bir so'mlik kredit qo'yilmasiga to'g'ri keladigan daromad darajasi.

Ushbu ko'rsatkichni hisoblash uchun kreditlardan olingan foizli daromadlar summasi kredit qo'yilmalari summasiga bo'linadi va olingan natija 100 foizga ko'paytiriladi.

Shunisi xarakterliki, ushbu ko'rsatkichning me'yoriy darajasi mavjud emasligi. Shu sababli, uni baholash uchun moliyaviy tahlilning qiyosiy usukidan foydalaniladi.

2. Tijorat banklari kredit qo'yilmalarining o'sish sur'ati bilan kreditlardan olingan foizli daromadlarning o'sish sur'ati o'rtasidagi mutanosiblik ko'rsatkichi.

Mazkur ko'rsatkichdan foydalangan holda, tijorat banklari kredit qo'yilmalarining o'sish sur'ati bilan kreditlardan olingan foizli daromadlarning o'sish sur'ati o'rtasidagi mutanosiblikni mavjudligi yoki mavjud emasligini aniqlash uchun kredit qo'yilmalarining o'sish sur'ati bilan kreditlardan olingan foizli daromadlarning o'sish sur'ati har biri tahlil davri uchun taqqoslanadi.

3. Kreditlardan olingan foizli daromadlarni tijorat banki yalpi daromadi hajmidagi salmog'ini o'zgarishi.

Kreditlar tijorat banklari aktivlarining umumiy hajmida eng yuqori salmoqni egallaydi. Shu sababli, kreditlardan olingan foizli daromadlarni tijorat banki yalpi daromadi hajmidagi salmog'i ham yuqori bo'lishi lozim.

Xulosa qilib aytganda, "Kredit siyosati" hujjati kreditlarni boshqarish jarayonining poydevorini tashkil qiladi. Tijorat banki tomonidan ishlab chiqilgan va yozma ravishda qayd etilgan "Kredit siyosati" kreditlarni oqilon boshqarishning samarali yo'llaridna biri bo'lib hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Финансы предакцией В.М. Родиновой. М.: Финансы и статистика, 1995.
2. Д.Шим и Д.Сигел. Финансовый менеджмент. М.: 1996
3. Д.Шим и Д.Сигел. Методы управления стоимостью и анализа затрат. М.: 1995 www.lex.uz - O'zbekiston Respublikasi qonunchiligi milliy bazasi.

